

Religie, levensbeschouwing en erkenning: hoe zit dat in België?

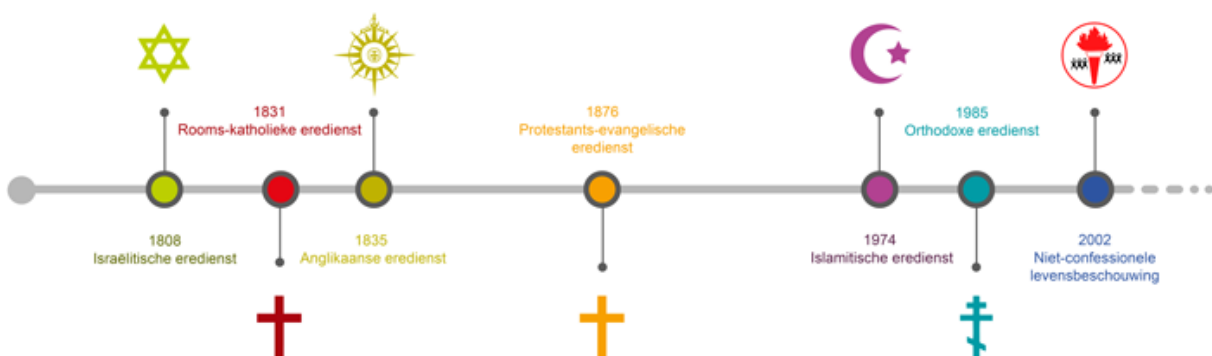
Doorheen de jaren bouwde ons land een uitgebreid maar ingewikkeld systeem uit rond erkenning van religies en levensbeschouwingen. Momenteel krijgt een deel van dat systeem een stevige hervorming door de komst van een nieuw decreet. Hoewel deze regelgeving op het eerste zicht ver van ons af lijkt te staan, heeft dit wel degelijk effect op ons als individu en op de maatschappij in het algemeen: op hoe we samenleven met de verschillende lokale geloofsgemeenschappen, op de publieke ruimte, maar ook op onze eigen geloofsovertuiging en -beleving. Daarom vinden wij het belangrijk om mensen te informeren rond dit thema. Lees verder om meer te weten te komen over de regelgeving rond erkenning in ons land.

Federale bevoegdheid: erkenning van erediensten

In België zijn er twee verschillende niveaus van erkenning. Als eerste is er de erkenning van erediensten. Dat is een federale bevoegdheid. Volgende erediensten zijn momenteel erkend in België:

- de Rooms-Katholieke (vanaf begin Belgische staat);
- de Orthodoxe (1985);
- de Israëlitische (1808)¹;
- de Anglicaanse (1835);
- de Protestants-Evangelische (1876, gewijzigd in 2000);
- de Islamitische (1974);

Sinds 2002 is ook de niet-confessionele levensbeschouwing erkend in ons land. Verder vermeldt het regeerakkoord van 2020 dat de regering, in samenwerking met de deelstaten, nog deze legislatuur “de Boeddhistische Unie van België zal erkennen als een vereniging die morele bijstand biedt als niet-confessionele levensbeschouwing” ([Belgische Federale Overheidsdiensten, 30 september 2020](#)).

([Federale Overheidsdienst Justitie, sd](#))

¹ “Israëlitische eredienst” is de officiële benaming die de Belgische overheid gebruikt voor de joodse gemeenschap.

Naast de erkenning van erediensten en niet-confessionele levensbeschouwingen, heeft de federale overheid nog andere bevoegdheden over de materie van de erediensten. Afgevaardigden van erkende organisaties die morele diensten verlenen op basis van een niet-confessionele levensbeschouwing, kunnen bijvoorbeeld rekenen op vergoedingen vanuit het federale niveau. Verder heeft de federale overheid ook belangrijke bevoegdheden naar de erkende niet-confessionele levensbeschouwelijke gemeenschap toe. Ze heeft namelijk voogdij over het beheer van de materiële en financiële belangen van de gemeenschap én de erkende centra voor morele dienstverlening. ([Federale Overheidsdienst Justitie, sd](#))

Verder is het uitbetalen van wedden en pensioenen van bedienaars van erkende erediensten een federale bevoegdheid. Concreet gaat het dus over bedienaars van katholieke, protestantse, anglicaanse, joodse, orthodoxe en islamitische religie én over vertegenwoordigers van de Centrale Vrijzinnige Raad. Uit cijfers blijkt dat het in 2020 voor alle erediensten samen gaat over 3508 bedienaars (VTE), als volgt verdeeld over de verschillende tradities:

Eredienst	VTE 2018	VTE 2019	VTE 2020	% 2020
Katholieke eredienst	2792,5	2824,5	2840	80,95%
Protestantse eredienst	136	138	139	3,96%
Anglicaanse eredienst	17,5	18	20	0,57%
Israëlitische eredienst	33	34,5	33,5	0,95%
Orthodoxe eredienst	59,5	69,5	71	2,02%
Islamitische eredienst	83	85	88	2,5%
Vrijzinnigheid	328,25	324,85	316,65	9,02%
Totaal	3449,75	3494,35	3508,15	100%

([Vileno, Schreiber & Vanderpelen-Diagre, 2020](#))

Het loon van bedienaars van de eredienst is afhankelijk van hun status en werd vastgelegd in een wet uit 1974. De lonen van bijvoorbeeld een pastoor, een rabbijn en een moreel consulent zijn dus bepaald in deze wet en verschillen van elkaar. Alle lonen zijn terug te vinden op de website van [de federale overheidsdienst justitie](#). Het budget dat FOD justitie in 2020 in totaal betaalde aan vergoedingen voor deze bedienaars van de eredienst, is 100 543 988 euro. De meest recente cijfers van deze financiële vergoedingen voor bedienaars van de eredienst, vindt u hieronder ([Federale Overheidsdienst Justitie, sd](#))

Eredienst	2018	2019	2020
Katholieke, Protestantse, Anglicaanse, Israëlitische en Orthodoxe erediensten	€ 87.242.000	€ 85.955.484	€ 83.185.424
Vrijzinnigheid	€ 16.809.000	€ 16.437.230	€ 14.375.626
Islamitische erediensten	€ 4.414.000	€ 2.998.862	€ 2.982.938
Totaal	€ 108.465.000	€ 105.391.576	€ 100.543.988

Deze tabel geeft echter niet het volledige kostenplaatje weer van FOD justitie voor erediensten. Naast vergoedingen voor bedienaars van de eredienst, worden er bijvoorbeeld ook verschillende subsidies uitgekeerd:

Eredienst	2018 (aangepaste kredieten)	2019 (gerealiseerde kredieten)	2020 (gestemde kredieten)
Katholieke, Protestantse, Anglicaanse, Israëlitische en Orthodoxe erediensten <i>Andere uitgaven</i>	€132.000	€66.000	€132.000
Vrijzinnigheid <i>Subsidie Centrale Vrijzinnige Raad</i>	€2.687.000	€2.169.000	€2.410.000
Islamitische erediensten <i>Subsidie Moslim Executieve van België</i>	€508.000	€424.000	€822.000
Boeddhisme <i>Subsidie Boeddhistische Unie van België</i>	€160.000	€173.000	€174.000

(Vileno, Schreiber & Vanderpelen-Diagre, 2020)

Toch komen we ook met deze subsidies erbij, niet aan het totale kostenplaatje van de federale overheid gericht op religie. Deze cijfers geven namelijk inzicht in enkele grote uitgaven van federale overheidsdienst justitie, maar ook andere diensten investeren in religie en levensbeschouwing. Zo wordt het pensioen van gepensioneerde bedienaars van de eredienst niet betaald door FOD Justitie, maar valt dit onder FOD Pensioenen, waarover geen exacte cijfers zijn terug te vinden. Verder ontbreekt ook de investering van gemeentes en provincies in het onderhoud en brandveiligheid van levensbeschouwelijke gebouwen in dit kostenplaatje. Daarnaast is ook het budget geïnvesteerd in beveiliging van gebedshuizen toegenomen in dit postaanlagen tijdperk. Uiteraard dienen deze kosten niet louter het religieuze aspect, ze hebben ook cultuurhistorisch belang. De vele imposante kerkgebouwen en synagogen die Antwerpen rijk is, worden zo bijvoorbeeld ook in stand gehouden en deze zijn niet alleen een meerwaarde voor gelovige burgers. Het staat vast dat de totale overheidssteun een veelvoud is van de cijfers die we hierboven hebben meegegeven.

Wat we wel duidelijk kunnen afleiden uit de cijfers die voorhanden zijn, is de ongelijke verdeling naar levensbeschouwing toe. Van de bedienaars die betaald worden door de federale overheid, behoorde in 2020 81% tot de katholieke eredienst en 9% tot de vrijzinnigheid. Dat staat in schril contrast met de 2,5% betaalde bedienaars van de islamitische eredienst. Deze verdeling strookt niet met de realiteit in onze Antwerpse context: naar schatting identificeert 20% van de Antwerpse bevolking zich namelijk als moslim. Dit is onder ander te wijten aan het systeem achter deze financiering, dat een erfenis is van de tijd van Napoleon. Daaruit komt voort dat levensbeschouwingen in België subsidies ontvangen op basis van het aantal gelovigen, met uitzondering van de katholieke kerk. Het budget dat naar de katholieke kerk

gaat, is afhankelijk van het aantal inwoners van de geloofsgemeente, waarbij men naar de inwoners van heel België kijkt. In de praktijk blijft dit budget voor de katholieke kerk vrij stabiel sinds de jaren 70, wijzigingen zijn grotendeels toe te schrijven aan evoluties in het personeelsbestand. Hoewel deze financiering in het verleden waarschijnlijk een realistische afspiegeling was van de samenleving, is dit nu niet meer representatief gezien verschillende evoluties binnen geloofsgemeenschappen.

Vlaamse bevoegdheid: erkenning van lokale geloofsgemeenschappen

De bezoldigde bedienaars van de eredienst worden ingezet in lokale geloofsgemeenschappen; denk maar aan parochies, moskeeën of synagogen. Deze lokale geloofsgemeenschappen dienen op hun beurt een erkenning te krijgen van de Vlaamse overheid, dit is dus het tweede niveau van erkenning (een Vlaamse bevoegdheid).

Indien een gemeenschap erkenning krijgt, wordt er een openbare instelling opgericht die de goederen en inkomsten van de gemeenschap moet beheren. Verder wordt het bestuur van de gemeenschap voortaan een officiële gesprekspartner van de Vlaamse overheid. Om die erkenning te verkrijgen moeten gemeenschappen voldoen aan een heleboel criteria en administratieve verplichtingen. De wetgeving rond deze erkenning is sinds oktober 2021 grondig veranderd, toen het ‘Erkenningsdecreet Lokale Geloofsgemeenschappen’ werd goedgekeurd door het Vlaamse parlement.

Enkele criteria uit het nieuwe decreet om erkend te worden als lokale geloofsgemeenschap

- De lokale geloofsgemeenschap heeft een juridische structuur, aangepast aan het aangevraagde openbaar statuut, en is hierover transparant;
- De lokale geloofsgemeenschap is financieel leefbaar en biedt transparantie daarover;
- De lokale geloofsgemeenschap ontvangt geen buitenlandse financiering of ondersteuning als die financiering of ondersteuning afbreuk doet aan haar onafhankelijkheid;
- De lokale geloofsgemeenschap is maatschappelijk relevant;
- De lokale geloofsgemeenschap doorloopt de wachtperiode van 4 jaar met gunstig gevolg;
- ...

[Alle criteria en het hele infodossier rond erkenning van lokale geloofsgemeenschappen is hier terug te vinden.](#)

Het is duidelijk dat het verkrijgen van erkenning als lokale gemeenschap een inspanning vergt. Maar die inspanning loont: erkenning komt met een aantal voordelen en ondersteuning van de bevoegde financierende overheid t.a.v. het bestuur van de eredienst:

- Bijdrage in investering van eredienstgebouwen;
- Ter beschikking stellen van woning aan bedienaar van de eredienst of woonstvergoeding;
- Ter beschikking stellen van ruimte waar gelovigen ontvangen kunnen worden, waar het bestuursorgaan kan vergaderen en waar het archief van het bestuur kan bewaard worden, of een secretariaatsvergoeding toekennen;
- ...

[Ook rond de voordelen van erkenning als lokale geloofsgemeenschap kan je meer informatie vinden in het infodossier.](#)

In het Vlaamse gewest zijn er 1696 lokale eredienstbesturen erkend (situatie op 19 mei 2021). Onderstaande tabel toont de verdeling van het aantal erkende eredienstbesturen, naar provincie en eredienst:

Eredienst	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Totaal
Anglicaans	1	-	1	2	3	7
Islamitisch	6	12	5	2	2	27
Israëlitisch	3	-	1	-	2	6
Orthodox	3	5	2	1	5	16
Protestants	14	5	10	6	12	47
Rooms-katholiek	306	305	365	272	345	1593
Totaal	333	327	384	283	369	1696

[\(Vlaams Parlement, 2021\)](#)

In mei 2022 telt stad Antwerpen in totaal 86 erkende eredienstbesturen. Dit is maar een fractie van het totale aantal geloofsgemeenschappen in de stad. Dat zijn volgens de laatste cijfers namelijk 414 actieve geloofsgemeenschappen, verspreid over 291 unieke adressen. Belangrijk om op te merken hierbij is dat het aantal geloofsgemeenschappen in de stad continue evolueert. Sommige gemeenschappen verdwijnen, andere gemeenschappen fuseren of verhuizen.

Eredienst	Aantal unieke adressen in stad Antwerpen	Aantal erkende gemeenschappen in stad Antwerpen
Rooms-katholiek	71	68
Protestants-evangelisch	94	8
Israëlitisch	43	3
Anglicaans	1	1
Orthodox	6	3
Islamitisch	62	3
Boeddhistisch	3	0
Humanistisch-Vrijzinnig	3	0
Hindoeïstisch	4	0
Anderen	4	0
Totaal	291	86

Hieruit kunnen we concluderen dat op dit moment ongeveer 30% van de geloofsgemeenschappen in stad Antwerpen erkend zijn. Wat opnieuw opvalt zijn de grote verschillen tussen verschillende levensbeschouwingen. Zo zijn ongeveer 5% van de Antwerpse moskeeën erkend, terwijl dat percentage bij Rooms-katholiek kerken ongeveer 95% bedraagt. Daarnaast is het ook belangrijk om de situatie van protestants-evangelische gemeenschappen te contextualiseren. Daar zien we dat voornamelijk traditionele protestantse kerken van Vlaamse en Nederlandse achtergrond erkenning hebben als lokale geloofsgemeenschap, veel meer dan nieuwe evangelische gemeenschappen. Bovendien verwachten we naar het einde van dit jaar al heel wat veranderingen in deze cijfers aangezien een aantal geloofsgemeenschappen via een verkorte procedure kunnen worden erkend. Volgens de stad zouden er zo bijvoorbeeld een twintigtal moskeeën dit jaar nog erkenning kunnen verkrijgen.

Maatschappelijke erkenning van religies en levensbeschouwingen

Uiteraard is er ook een andere zijde aan deze erkenningskwestie: de maatschappelijke erkenning van religies en levensbeschouwingen. Het draait niet alleen om financiële en administratieve aspecten, maar in essentie gaat erkenning over de ruimte die individuen en gemeenschappen krijgen om hun overtuiging te beleven.

Religieuze en levensbeschouwelijke gemeenschappen dragen elk op hun manier bij aan onze samenleving. Ze komen tegemoet aan zingevingsvragen van burgers en dragen bij aan sociale cohesie. Ook hun bijdrage aan het culturele en economische leven mag niet onderschat worden. Hoewel ze daar niet allemaal een officiële erkenning voor krijgen, verdienen ze zeker en vast een maatschappelijke erkenning voor die waardevolle rol!

Als PAREL, het Platform van Antwerpse Religies en Levensbeschouwingen, vinden wij het belangrijk om in te zetten op deze maatschappelijke waardering voor levensbeschouwelijke gemeenschappen.

We beschouwen de levensbeschouwelijke en culturele diversiteit van onze stad als een meerwaarde. Levensbeschouwingen beantwoorden aan de behoefte van de mens aan zin en betekenis en komen tegemoet aan universele levensvragen. De manier waarop dit ingevuld wordt, kan gebaseerd zijn op oude tradities en op nieuwe inzichten. PAREL pleit voor een duidelijker plaats en grotere zichtbaarheid van religies en levensbeschouwingen in de publieke ruimte. Levensbeschouwingen behoren niet enkel tot de privésfeer. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de vorming van identiteit en gemeenschap.

Lees de visie van PAREL in ons [charter](#) of kom meer te weten over onze projecten en activiteiten op onze website, www.parelantwerpen.be.